WWF for a living planet®

København d. 30. september i 2021

WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til *Høring over udkast til bekendtgørelse om Danmarks havplan* (Sag nr. 2021-51404) samt den medfølgende miljøvurdering af havplanen

WWF Verdensnaturfonden arbejder for en rigere dansk havnatur og en bæredygtig blå økonomi. Vi takker derfor for muligheden for at indsende vores bemærkninger til *forslaget til Danmarks første havplan – bekendtgørelse om Danmarks havplan* samt den medfølgende strategiske miljøvurdering. WWF Verdensnaturfondens besvarelse fokuserer mest på kvaliteten og robustheden af havplanen og miljøvurderingen, og i mindre grad på havplanens specifikke udlæg af individuelle arealer.

<u>WWF Verdensnaturfondens hovedpointer vedr. udkast til havplan og strategisk miljøvurdering</u>:

- Havplanen afspejler ikke en økosystem-baseret tilgang
- Havplanen sikrer ikke den nødvendige, effektive naturbeskyttelse
- Analysen af kumulative påvirkninger er utilstrækkelig og lever ikke op til basale krav
- Havplanen adresserer ikke fiskeriets store påvirkning på havbundens integritet
- Havplanen bidrager ikke til modstandsdygtighed over for konsekvenser af klimaforandringer
- Havplanen anerkender ikke Blue Carbon og havets rolle som klimaværn
- Fiskenes levesteder og fødegrundlag er ikke tilstrækkeligt belyst i havplanen
- Havplanen mangler hensyn til IBA'er og påvirkning af fugles fødegrundlag
- Udviklingsområder for havvind er en trussel mod kritisk truet marsvinbestand
- Havplanen glemmer en lang række naturtyper i det danske hav
- Den valgte model for energiø er den med den største påvirkning på naturen
- Havplanen prioriterer friluftsliv og kystturisme for lavt
- Landbaserede presfaktorer er for dårligt belyst og adresseret
- Zoner til akvakultur er i modstrid med udmeldinger og er malplaceret i eutrofierede farvande
- Råstofindvinding vil med stor sandsynlighed påvirke essentielle habitater på havbunden
- Analyse af indvirkninger på miljømålsætninger er overfladisk og rummer fejl og mangler

Generelle bemærkninger

Det danske hav har altid været benyttet af mennesker som kilde til mad, rekreation, energi, transport og råstoffer og som endestation for vores affald og forurening. I mange år har vi haft en tro på, at havet var uudtømmeligt, og at havet kunne absorbere alt, hvad vi udsætter det for. Dog peger al forskning i dag på, at den tid er forbi. Naturen i hele det danske marine landskab er presset til bristepunktet, og udnyttelsen stiger i intensitet og omfang. Det har aldrig været vigtigere at udvikle en økosystem-baseret plan for vores danske hav.

Helt grundlæggende mener WWF Verdensnaturfonden, at 100% af havet skal forvaltes bæredygtigt i tråd med EU's direktiv om maritim fysisk planlægning og FN's Verdensmål 14. På linje med EU's Biodiversitetsstrategi mener WWF Verdensnaturfonden endvidere, at 30% af havet skal beskyttes effektivt og at 10% af havet skal udpeges til streng beskyttelse i form af urørte havområder. Danmarks kommende havplan er helt afgørende for, at vi kan vende den drastiske tilbagegang i de marine økosystemer og opnå de lovligt bindende miljømål i EU's naturdirektiver. Desværre må vi konstatere, at havnaturens nuværende, forarmede tilstand ikke tages alvorligt i det nuværende udkast til havplanen. Udkastet til havplanen prioriterer tydeligvis ikke naturen højt, er ikke i tilstrækkelig grad udviklet med en økosystem-baseret tilgang og tager ikke højde for effekterne af klimaforandringer. Hertil kommer, at den strategiske miljøvurdering er utilstrækkelig og rummer alvorlige fejl og mangler.

Taget i betragtning at en havplan repræsenterer en vision for det danske havs fremtid, er det foruroligende, at regeringen ikke har benyttet dette historiske vindue til at udvikle en havplanlægning, som vil brolægge vejen til en bæredygtig blå økonomi og som samtidig medvirker til at opbygge en stærk og klimaresistent havnatur og opnåelse af vores mål for vedvarende energi. I stedet tilgodeser havplanen erhvervslivet uforholdsmæssigt meget på bekostning af den marine biodiversitet. En af havplanens vigtigste funktioner var at skabe et alternativ til den vante først-til-mølle tilgang til havforvaltning, som alt for længe har hersket i Danmark. Havplanen følger desværre den gamle først-til-mølle tradition i meget stor skala - og havets natur har efter dansk sædvane været sidstevælger.

Analysen af de kumulative påvirkninger er ekstremt mangelfuld. WWF anbefaler derfor på det kraftigste, at regeringen inden vedtagelse af havplanen afsætter midler og tid til en ny vurdering baseret på kriterier og datasæt, som er langt mere repræsentative for biodiversiteten og presfaktorerne i hele det marine landskab, og som anvender dertil indrettede analyseværktøjer. Dette vil bl.a. også kunne belyse utilstrækkeligheden af de udpegede naturbeskyttelsesområder. WWF opfordrer regeringen til at benytte denne sjældne lejlighed til at implementere nye ideer og sektorforvaltningstilgange, som kan sikre både en bæredygtig blå økonomi og havnaturen på lang sigt.

WWF Verdensnaturfonden havde forventet, at en så betydningsfuld lovgivning som havplanen ville have indebåret en langt mere demokratisk og gennemsigtig proces, end den vi har oplevet. WWF opfordrer derfor regeringen til at behandle havplanen politisk i Folketinget sammen med Folketingets øvrige partier.

WWF henviser i øvrigt til vores svar til høringer om de beskyttede områder, afgrænsningsrapporten for miljøvurderingen og lovgrundlaget for energiøerne. Vi står til rådighed, hvis der opstår et behov for uddybning eller forklaring af en eller flere af punkterne i vores høringssvar.

I det følgende uddybes disse indledende bemærkninger, og opsummeres på tabelform nederst i dokumentet.

Havplanen afspejler ikke en økosystem-baseret tilgang

Det er et grundlæggende krav til havplanen, at den skal være økosystem-baseret, men alligevel er beskrivelsen og anvendelsen af en *økosystem-baseret tilgang* kun meget overfladisk behandlet. Der er efter WWF Verdensnaturfondens vurdering ikke brugt *Bedst tilgængelige viden og praksis,* bl.a. under udpegning af beskyttede områder. Blue Carbon økosystemer og deres evne til at lagre CO_2 er slet ikke nævnt i *Identifikation af økosystemtjenester*. Der er ikke beskrevet *Alternative løsninger ved væsentlige miljøpåvirkninger* - oftest henvises til VVM for konkrete aktiviteter. *Inddragelse af interessenter og borgere* har været beskedent og *Måling af kumulative påvirkninger* er som nævnt helt utilstrækkelig. Havplanen får i sig selv ikke ansvaret for væsentlige påvirkninger, selv om miljøvurderingen siger, at aktiviteter i havplanens udviklingszoner potentielt kan have store, væsentlige negative påvirkninger mod f.eks. marsvin. Lignende eksempler er påvirkning af havvind ved Hesselø på sæler og de kumulative påvirkninger på fiskearter. Dette er ikke i tråd med *Anvendelse af et generelt forsigtighedsprincip*, som er et grundlæggende princip i en økosystem-baseret tilgang.

Havplanen sikrer ikke den nødvendige, effektive naturbeskyttelse

Havplanen vil tydeligvis øge direkte og indirekte pres på den i forvejen forarmede marine biodiversitet uden nævneværdigt at mindske eksisterende presfaktorer. For sikre en økosystem-baseret tilgang havde WWF Verdensnaturfonden derfor forventet en ambitiøs, vidensbaseret og kompenserende naturbeskyttelsesindsats i hele det marine landskab. Det vi ser i udkastet, er derimod en havplan, som indhegner og isolerer naturen i eksisterende naturbeskyttelsesområder og i nye forslag til beskyttede havområder og som undervurderer de materielle goder, som et effektivt netværk af naturbeskyttede områder kan levere i form af rekreative værdier, øgede fiskebestande, CO_2 lagring i vegetation og i havbund og meget mere.

Vedrørende de nye forslag til naturbeskyttede områder henviser vi til WWF Verdensnaturfondens svar til *Høring af udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm (journalnummer 2021-494).* Her understregede vi bl.a., at Fuglebeskyttelsesområderne ikke kan tælle med som marin beskyttelse, at man i allerede eksisterende beskyttelsesområder fortsat har indført en minimumsbeskyttelse, at 4.1% strengt beskyttet er utilstrækkeligt i forhold til målet på 10% samt en lang række kritiske svagheder i de data og analyser, som førte til udpegningerne.

Havplanens miljøvurdering nævner, at ca. 18% af det danske hav er naturbeskyttet gennem Habitatdirektivet, Fuglebeskyttelsesdirektivet og Havstrategidirektivet. WWF Verdensnaturfonden har længe udfordret denne påstand, da det kun er en meget lille brøkdel af dette areal, som i dag er beskyttet mod fiskeri med bundslæbende redskaber. WWF Verdensnaturfonden ser et kritisk behov for en helhedstilgang (se f.eks. Davies et al. 2021[1]) til beskyttelse af disse områder som kontrast til den nuværende naturtype-tilgang.

En måde at imødekomme behovet for en helhedsbeskyttelse kan være at udpege Natura 2000 områder under Havstrategidirektivet. Herved fastholdes Habitatdirektivets juridiske robusthed samtidig med, at Havstrategidirektivets brede helhedsbeskyttelse af den marine biodiversitet indføres i samtlige områder.

[1] Davies, B.F.R. et al. 2021. Ecosystem Approach to Fisheries Management works - How switching from mobile to static fishing gear improves populations of fished and non-fished species inside a marine-protected area. Journal of Applied Ecology 2021; 00:1-16. https://doi.org/10.1111/1365-2664.13986

Analysen af kumulative påvirkninger er utilstrækkelig og lever ikke op til basale krav

Den strategiske miljøvurdering af havplanen identificerer mange små og store risici for den marine biodiversitet. Havplanen overlader dog ganske overraskende og kontroversielt ansvaret for vurderingen af væsentligheden af disse miljøpåvirkninger til fremtidige VVM'er for konkrete aktiviteter inden for udviklingszonerne. Herved afviger den danske havplan fuldstændig fra et grundlæggende formål med en økosystem-baseret havplan, nemlig at analysere de kumulative påvirkninger fra planlagte aktiviteter på forhånd med henblik på at kunne *planlægge* sig ud af konflikterne mellem naturgrundlaget og de forventede planer og aktiviteter.

Kvaliteten af analysen af kumulative påvirkninger er dog desværre så ringe, at analysen reelt ikke kan bruges. Udover at miljøvurderingen, trods WWF Verdensnaturfondens bemærkninger i svaret til *Høring over udkast til afgrænsningsrapport til miljøvurdering af Danmarks første havplan*, helt grundlæggende misforstår konceptet med kumulative påvirkninger, så er analysen forsøgt lavet som en kvalitativ skrivebordsanalyse. Søfartsstyrelsen har ikke investeret tilstrækkeligt i denne helt centrale analyse. Dette er ganske enkelt ikke acceptabelt. Tilgængelige datasæt og skræddersyede analysemetoder er endda udviklet under det danske ØKOMAR projekt af NIVA Danmark[2] i samarbejde med landets førende forskningsinstitutioner. Efter WWF Verdensnaturfondens opfattelse lever vurderingen af kumulative effekter af havplanen på ingen måde op til selv de mest basale krav og derfor bør den laves om inden en havplan kan vedtages.

Havplanen adresserer ikke fiskeriets store påvirkning på havbundens integritet

Ligesom med andre aktiviteter skal havplanen sigte på at bidrage til en bæredygtig udvikling af fiskeri. Fiskeri adresseres dog kun i meget begrænset omfang. Ellers tillades erhvervsfiskeri alle steder i det danske hav, medmindre andet er angivet.

WWF Verdensnaturfonden er meget overrasket over miljøvurderingens påstand om, at havbundens integritet i dag kun er påvirket inden for et areal på 721 km2, svarende til 1% af det danske havareal. Særligt når der på næste side står, at 85% af den danske del af Nordsøen og 66% af den danske del af Østersøen er forstyrret som følge af fiskeri med bundslæbende redskaber. Dette understøttes også af Amoroso et al. 2018[3], som tydeligt viser, at danske farvande hører til blandt de mest forstyrrede i hele verden. Havbundens integritet er således utvivlsomt negativt påvirket og forstyrret i langt størstedelen af danske farvande pga. det udbredte og intensive fiskeri. Påvirkningen kan endda efterlade havbunden i en forstyrret tilstand i op til flere år.

Havbundens integritet vil blive *yderligere* påvirket i udviklingszoner for råstofindvinding, sandsugning til konstruktion af energiøer, kulturbanker og anlægsprojekter. De nye naturbeskyttelsesområder kan ikke forventes at afhjælpe denne udvikling og mindske presset væsentligt, da de fleste af dem er udpeget i arealer uden betydelig dansk fiskeri med bundslæbende redskaber. Fiskeriets påvirkninger således helt utilstrækkeligt adresseret i både havplanen og miljøvurderingen.

WWF Verdensnaturfonden undrer sig over konklusionen at negativ påvirkning af havbundens integritet også i fremtiden holdes inden for et acceptabelt niveau, når forskellige EU-arbejdsgrupper faktisk stadig er

[2] Andersen, J.H. et al. 2020. ECOMAR: A data-driven framework for ecosystem-based Maritime Spatial Planning in Danish marine waters. NIVA. NIVA Report No. 7562-2020.

[3] Amoroso, R.O. et al. 2018. Bottom trawl fishing footprints on the world's continental shelves. PNAS 115 (43) E10275-E10282, https://doi.org/10.1073/pnas.1802379115

i gang med at fastsætte tærskelværdier for forstyrrelse af havbunden og fordi påvirkning allerede nu sandsynligvis er for høj Det er WWF Verdensnaturfondens forventning, at disse tærskelværdier vil blive fastsat for alle bundtyper.

Trawlfiskeriet figurerer slet ikke som GIS-lag i den digitale havplan, som er i høring. Dette kan foranledige brugere til at tro, at der er god plads og ro mellem udviklingszonerne. Faktum er dog, at der, med få undtagelser, er overvejende sandsynlighed for, at der i større eller mindre grad fiskes med bundslæbende redskaber.

WWF Verdensnaturfonden anbefaler regeringen at tage påvirkningen fra trawlfiskeriet alvorligt, idet det har en enorm negativ effekt på fisk og deres levesteder, havbundens flora og fauna og havbundens struktur og naturlig evne til at lagre CO_2. Bradshaw et al. 2021[4] fastslår f.eks. i et nyt studie fra Østersøens bløde bund, at selv en beskeden bundtrawl med en bredde på 36 m ophvirvler 9,5 tons sediment og flytter 500 tons sediment per kilometer trawlet. Dette forringer sigtbarheden i vandsøjlen, suspenderer næringsstoffer i havbunden, sænker vandkvaliteten og påvirker livet i havet, bl.a. ved at medvirke til begrænsning af ålegræsudbredelse i danske kystvande. Og det kulstof, der i fravær af forstyrrelse vil kunne blive lagret i havbunden, hvirvles op og frigives igen. Hermed mister vi havet som et af vores vigtigste klimaværn.

Hverken havplanen eller miljøvurderingen tager endvidere højde for den potentielle koncentration af fysisk påvirkning fra fiskeriet, som kan forventes at opstå, når store, eksisterende fiskepladser inddrages til f.eks. havvind og anden anvendelse, som ikke er kompatibelt med bundslæbende fiskeri.

Det enorme havareal, der i dag påvirkes pga. trawlfiskeriet, kan dog med relativt lave omkostninger begrænses på forskellige måder. ICES har i 2021 offentliggjort ny rådgivning[5], som viser, at store dele af havbunden omkring Danmark kan frigøres for forstyrrelse med selv mindre reduktioner i trawlfiskeriindsatsen. En anden mulighed er at udpege store udviklingszoner til naturskånsomt fiskeri. Herved skabes der væsentlig mere ro på havbunden samtidig med, at en væsentlig andel af økonomiske tab for fiskerisektoren kan løses ved at anvende EU-midler til at støtte overgangen til fiskeri med naturskånsomme redskaber. En revision af trawlbekendtgørelsen med en udvidelse af trawlzonen fra 3 sømil til f.eks. 12 sømil vil ligeledes gavne naturen og fiskebestande i kystvande.

Havplanen bidrager ikke til modstandsdygtighed over for konsekvenserne af klimaforandringer

Direktivet og følgeloven siger, at en dansk havplan skal bidrage til modstandsdygtighed over for konsekvenserne af klimaforandringerne. Det er svært at få øje på i det nuværende udkast til havplanen og miljøvurderingen, hvor klimaresistens ikke adresseres direkte. I den svenske havplan har man f.eks. inddraget beskyttelse af såkaldte klimarefugier for arter som blåmuslinger, ålegræs, torsk m.m. Klimarefugier er områder, hvor effekten af klimaforandringer på de respektive arter forventes at blive relativt mindre end andre dele af farvandet. Det allerbedste værn mod klimaforandringer er et intakt, varieret og robust økosystem. Mangler der eksempelvis rovfisk i fødekæderne, vil der ikke være et værn mod ikke-hjemmehørende invasive arter. Beskyttelse af vigtige levesteder for rovfisk vil derfor være hensigtsmæssigt

[4] Bradshaw, C. et al. 2021. Physical Disturbance by Bottom Trawling Suspends Particulate Matter and Alters Biogeochemical Processes on and Near the Seafloor. Front. Mar. Sci., 25 August 2021, https://doi.org/10.3389/fmars.2021.683331

[5] ICES. 2017. Report of the Workshop to evaluate trade-offs between the impact on seafloor habitats and provisions of catch/value (WKTRADE), 28–31 March 2017, Copenhagen, Denmark. ICES CM 2017/ACOM:42. 109 pp. https://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Expert%20Group%20Report/acom/2017/WKTRADE/01%20WKTRADE%20Report.pdf

at inkludere i en dansk havplan. Beskyttede havområder er en effektiv måde at ophjælpe vores forarmede økosystemer, men kun hvis de udpeges under et højt ambitionsniveau og hvis regeringen er villig til at investere i at udpege de rigtige områder og forvalte dem effektivt.

Havplanen anerkender ikke Blue Carbon og havets rolle som klimaværn

Den strategiske miljøvurdering (SMV) beskriver ålegræs og makroalgers mange forskellige funktioner og positive effekter, inkl. optagelse af næringsstoffer fra vandet. Særligt ålegræs er også både levested for mange dyr i havet og er stabiliserende for sedimenter. I WWF Verdensnaturfonden undrer vi os over, at hele dette afsnit fuldstændigt overser en af ålegræssets øvrige, meget vigtige funktioner - nemlig optagelse, lagring og begravelse af atmosfærisk CO_2. Ålegræs har en uovertruffen evne til at fjerne CO_2 fra atmosfæren og både beskyttelse og genopretning anses efterhånden globalt som værende klimaindsatser. I Danmark er ålegræs gået meget kraftigt tilbage over de seneste 100 år. Det skyldes især næringsstofberigelsen af vores kystvande, men også direkte påvirkninger fra bundslæbende fiskerier, klapning m.m. Ålegræs vokser nu i gennemsnit halvt så dybt, som det gjorde for et 100år siden. Taget i betragtning, at klimahandling i øvrigt er en af hoveddrivkræfterne i udkastet til Danmarks kommende havplan, er det bemærkelsesværdigt, at ålegræssets egen evne til at lagre enorme mængder CO_2 slet ikke er nævnt noget sted. WWF Verdensnaturfonden savner derfor udviklingszoner i havplanen til bevarelse og genetablering af ålegræs og øvrige zoner til opdræt af eksempelvis makroalger, som direkte og indirekte medvirker til binde og lagre CO_2 i havet.

WWF Verdensnaturfonden savner generelt en anerkendelse og synliggørelse af værdien af marin biodiversitet i hele det marine landskab. I Sveriges havplan har man eksempelvis kortlagt såkaldt Green Maritime Infrastructure. Det har givet svenskerne mulighed for at inddrage havets mange vigtige funktioner og roller ifm. levering af økosystemtjenester i planlægningen.

Fiskenes levesteder og fødegrundlag er ikke tilstrækkeligt belyst i havplanen

Fisk kan blive negativt påvirket af udviklingszoner for vedvarende energi og energiøer, olie/gas, lagring af CO_2, akvakultur, råstofindvinding og (naturligvis) fiskeri. Undervandsstøj nævnes i øvrigt også i forskningen (se f.eks. Stanley et al. 2017[6] og Sierra-Flores et al. 2015[7]) som en presfaktor for fisk, hvilket ikke er nævnt i miljøvurderingen.

Havplanens miljøvurdering har udelukkende fokus på konsumarter som torsk, rødspætte m.m. Dette er dog kun et meget smalt og utilstrækkeligt udsnit af de mere end 200 fiskearter, der er registreret i de danske farvande. Eksempelvis mangler hajer og rokker fuldstændig i analysen, selv om flere af disse arter optræder på OSPAR og HELCOMs rødlister. Koblinger mellem fisk og deres habitat er ligeledes ekstremt svagt beskrevet i miljøvurderingen. Fisk har behov for forskellige habitater i løbet af deres livscyklus, men gyde- og opvækstområder behandles meget overfladisk, og fiskenes fourageringsområder overses i langt de fleste tilfælde. Dette på trods af at nogle af de forventede påvirkninger kan gå meget hårdt ud over fiskenes fødegrundlag.

---

[6] Stanley, J.A. et al. 2017. Underwater sound from vessel traffic reduces the effective communication range in Atlantic cod and haddock. *Scientific Reports* 7: 14633.

[7] Sierra-Flores, R. et al. 2015. Stress response to anthropogenic noise in Atlantic cod *Gadus morhua* L. Aquacultural Engineering 67, 67-76.

Tobis er en ekstremt vigtig nøgleart i fødekæderne i havet omkring Danmark generelt og særligt i Nordsøen/Skagerrak. Tobisen har helt særlige krav til habitater fordi den lever nedgravet om vinteren og om natten. Det er velbeskrevet i den videnskabelige litteratur (se f.eks. Wright et al 2019[8]), at populationsdynamikken for tobis i Nordsøen og sammenhænge mellem individuelle sub-populationer er ganske kompleks. I betragtning af, at der i havplanen er afsat enorme arealer til råstofindvinding samt meget store anlægsprojekter, er det her fuldstændigt utilstrækkeligt at overlade det til VVM-undersøgelser for konkrete aktiviteter i fremtiden at vurdere påvirkninger på den samlede tobisbestand. Nedgang i tobisbestande kan have katastrofale følger for det øvrige økosystem. WWF Verdensnaturfonden opfordrer derfor på det kraftigste til, at der gennemføres en særskilt analyse, som kan estimere konsekvenserne af alle påvirkninger fra aktiviteter i alle udviklingszonerne på tobisens habitat og tobisbestanden i Nordsøen og Skagerrak.

Havplanen mangler hensyn til IBA'er og påvirkning af fugles fødegrundlag

Ifølge miljøvurderingen påvirkes fugle kun væsentligt af akvakultur pga. eutrofiering og muligvis også af havvind og energiøer, hvor de overlapper med internationalt vigtige fugleområder (IBA). Fugle kan også påvirkes af fiskeri hvis de mister deres fødegrundlag. Det er bemærkelsesværdigt at tilstanden af IBA'er ikke er vurderet for det nordlige Kattegat og Rønne Banke, når regeringen planlægger etablering af enorme havvindmølleparker i umiddelbar nærhed. Dette er ikke i tråd med en økosystem-baseret tilgang.

Udviklingsområder for havvind er en trussel mod kritisk truet marsvinbestand

Der er forbud mod forsætlig forstyrrelse og drab af marsvin. Som Bilag IV art er den beskyttet uanset hvor, den befinder sig. Havplanen inkluderer udviklingszoner for havvind omkring Bornholm, hvor Østersø-populationen af marsvin med få hundrede individer har IUCN-status som kritisk truet. Miljøvurderingen påpeger en reel risiko for, at den planlagte havvind kan forhindre denne bestand i at opnå en gunstig bevaringsstatus. Den endelige afgørelse overlades til VVM. Undervandsstøj er ligeledes generelt dårligt belyst i miljøvurderingen, på trods af at der i havplanen er udviklingszoner for mange nye, støjende aktiviteter. WWF Verdensnaturfonden stiller spørgsmålet om en havplan kan kaldes økosystem-baseret, når den forsætligt planlægger udviklingszoner for aktiviteter, som på forhånd spås at kunne skade en kritisk truet bestand af marsvin?

Havplanen glemmer en lang række naturtyper i det danske hav

Habitatnaturtyperne repræsenterer ikke det fulde spektrum af havbundens diversitet, og selv disse habitatnaturtyper (f.eks. rev) er defineret meget snævert og begrænsende. Det er derfor ikke videnskabeligt hensigtsmæssigt, at havplanen og miljøvurderingen så ensidigt fokuserer på et så smalt udsnit af havbundens naturlige diversitet. De forskellige naturtyper danner alle habitat for en lang række arter, som hver udfylder deres respektive roller i det marine økosystem. Det er derfor beklageligt, at eksempelvis den dybe, bløde havbund mangler i miljøvurderingens Tabel 5-1 over havbundens naturtyper. Denne meget udbredte bundtype er udpegningsgrundlag for naturbeskyttelsesområder under Havstrategidirektivet. Den dybe, bløde bund udgør ligeledes et enormt vigtigt kulstoflager, som i dag er i fare for at blive hæmmet af forstyrrelse fra det intensive fiskeritryk. Grus er et andet eksempel på en bundtype, som rummer særlige

[8] Wright, P. et al. 2019. Integrating the scale of population processes into fisheries management, as illustrated in the sandeel, *Ammodytes marinus. ICES Journal of Marine Science 76: 1453–1463,* https://doi.org/10.1093/icesjms/fsz013

arter, og som har særligt stor betydning for fiskearter som sild og ål. Ifølge Havstrategiens basisanalyse[9] er over 50% af forekomsten af denne bundtype allerede fjernet fra den danske del af Østersøen. En vurdering af forekomster af og påvirkninger på de såkaldte biogene rev mangler helt i både havplanen og miljøvurderingen. Beskyttede områder for biogene rev er endnu ikke udpeget, men WWF Verdensnaturfonden foreslår, at der allerede nu inkluderes beskyttelseszoner i havplanen i de områder, hvor biogene rev forventes at forekomme i danske farvande.

Den valgte model for energiø er den med den største påvirkning på naturen

WWF Verdensnaturfonden er store tilhængere af udbygningen af vedvarende energi. Det er dog ikke hensigtsmæssigt, hvis løsningerne på klimakrisen i atmosfæren bringer os længere væk fra at løse den sideløbende biodiversitetskrise nede på jorden. Derfor appellerer WWF Verdensnaturfonden altid til, at der vælges de løsninger, som kan opfylde behovet med mindst muligt fodaftryk på naturen. I forbindelse med valget mellem en platform og en inddæmmet ø har WWF Verdensnaturfonden eksempelvis savnet en overvejelse af miljøpåvirkningerne. En inddæmmet ø indebærer indvinding af mange millioner kubikmeter sand fra den nærliggende havbund og en forsegling af havbunden under øen, mens en platform kan bygges på land og fragtes til lokaliteten. WWF Verdensnaturfonden henviser i øvrigt til vores høringssvar til *Forslag til Lov om projektering og anlæg af en energiø i Nordsøen*.

Havplanen prioriterer friluftsliv og kystturisme for lavt

I betragtning af at kystturisme anses som en af de sektorer, der spås størst vækst i fremtiden, og som i dag danner grundlaget for et meget stort antal arbejdspladser, er det forbavsende, hvor lidt det fylder i udkastet til havplanen. I modsætning til flere af de planlagte aktiviteter og udviklingszoner har kystturisme endda et beskedent fodaftryk på havnaturen. WWF Verdensnaturfonden opfordrer til, at kystturisme og friluftsliv i højere grad prioriteres i havplanen, og at potentielle konsekvenser af havplanens kystnære udviklingszoner på friluftsliv behandles mere grundigt.

Landbaserede presfaktorer er for dårligt belyst og adresseret

WWF Verdensnaturfonden mener, at havplanen ikke i tilstrækkelig grad tager hensyn til samspillet mellem land og hav. Den strategiske miljøvurdering anser eksempelvis kun anlæg, kabler, rørledninger m.m. som eneste landbaserede påvirkning. Herved overser havplanen den altoverskyggende påvirkning fra udledninger af næringsstoffer og anden forurening fra land. Denne landbaserede presfaktor bør indgå i en analyse af kumulative påvirkninger på det marine miljø.

Det vil endvidere være hensigtsmæssigt, hvis kommunerne havde større plankompetence i kystvande. Kysterne, kystturismen og rekreative muligheder kan påvirkes af planer og projekter til havs og kommunerne er endvidere ansvarlige for planlægningen i henhold til Vandrammedirektivet og den landbaserede forurening.

Zoner til akvakultur er i modstrid med udmeldinger og er malplaceret i eutrofierede farvande

Det undrer WWF Verdensnaturfonden, at havplanen indeholder zoner til havbrug når alle indre farvande har status som værende eutrofieret og når ministeren tidligere har meldt ud at der ikke kommer flere havbrug. Til gengæld er det bemærkelsesværdigt, at der ikke er udpeget udviklingszoner til opdræt af tang,

[9] Miljø- og Fødevareministeriet 2019. Danmarks Havstrategi II: Første del. God miljøtilstand. Basisanalyse. Miljømål. 318 s. https://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Natur/Havstrategi/HSII_foerste_del_-_endelig_udgave.pdf

som er en ren fødevareproduktion. I forhold til opdræt af østers og muslinger vil WWF minde regeringen om, at mens muslinger kan have en positiv effekt på vandmiljøet kan de i høj grad også have en stor lokal negativ effekt pga. bl.a. fækalier.

Planer for fremtidige transportinfrastruktur overlapper med Natura 2000 områder

Der er reserveret korridorer i havplanen til fremtidig transportinfrastruktur. Alene Kattegat-forbindelsen overlapper med hele 7 Natura 2000-områder. WWF kan ikke på stående fod afgøre, om en Kattegat-forbindelse vil få konsekvenser for udpegningsgrundlaget i disse områder og venter således med at kommentere dette indtil et konkret projekt er præsenteret.

Råstofindvinding vil med stor sandsynlighed påvirke essentielle habitater på havbunden

Udviklingszoner til råstofindvinding fylder meget i havplanen og repræsenterer en meget stor påvirkning på den bundnære biodiversitet og fødegrundlaget for de fisk, der fouragerer i områderne. I miljøvurderingen er der en gennemgående tendens til at beskrive naturpåvirkninger i lyset af naturbeskyttelsesområder og habitatnatur. WWF vil gerne minde om, at den marine biodiversitet findes overalt i det marine landskab, hvor den opretholder havets fiskebestande. Det er derfor ekstremt vigtigt inden for disse udviklingszoner at sikre, at råstofindvinding ikke finder sted i områder, der udgør særligt vigtige levesteder for fisk og deres fødegrundlag.

Analyse af indvirkninger på miljømålsætninger er overfladisk og rummer fejl og mangler

Havplandirektivet: WWF Verdensnaturfonden er ikke enig med påstanden om, at havplanen i tilstrækkelig grad er udarbejdet efter en økosystem-baseret tilgang. Vi savner en analyse og konkrete eksempler på sameksistens mellem flere aktiviteter og interesser i havplanen. WWF Verdensnaturfonden undrer sig over at havplanen ifm. samspillet mellem land og hav ikke har lagt større vægt på udledninger af næringsstoffer fra land, hvilket er yderst relevant både for Vandrammedirektivet og Havstrategidirektivet. Særligt i den i øvrigt meget mangelfulde analyse af kumulative påvirkninger er dette aktuelt.

Havstrategidirektivet: WWF Verdensnaturfonden er overrasket over hele tilgangen, hvor havplanens ansvar i forbindelse med opnåelse af miljømål i Havstrategidirektivet helt flyttes over til tilladelsesprocesser ifm. konkrete aktiviteter. Det er meget sjældent individuelle, konkrete aktiviteter, der er skyld i at Danmark ikke opnår en god miljøtilstand. Det er derimod det samlede, kumulative pres fra alt, hvad der foregår på havet (både i Danmark og i nogle tilfælde regionalt). Derfor undrer det i den grad WWF Verdensnaturfonden, at der er investeret så lidt i miljøvurderingens analyse af kumulative effekter. Vi forstår heller ikke hvorfor havplanen udlægger zoner som med stor sandsynlighed kan forhindre opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for en kritisk truet marsvinebestand i Østersøen. Der er endvidere overraskende mange udviklingszoner i havplanen, som overlapper med Natura 2000 områder. Dette kan i praksis føre til, at områderne ikke længere kan tælles med som beskyttede områder jf. IUCN-retningslinjer[10]. WWF Verdensnaturfonden stiller også spørgsmålstegn ved timingen af havplanen i forhold til det kommende indsatsprogram for havstrategien. Havplanen og indsatsprogrammet er indbyrdes afhængige, men der mangler i høj grad sammenhæng mellem disse processer. I bedste fald vil man kunne opnå synergier, men i værste fald kan havplanen ende med at spænde ben for indsatser og opnåelse af god miljøtilstand allerede

[10] Day, J. et al. 2019. Guidelines for applying the IUCN protected area management categories to marine protected areas. Second edition. Gland. Switzerland: IUCN. https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-019-2nd%20ed.-En.pdf

inden indsatsprogrammet er kommet i høring. Særligt relevante temaer her er undervandsstøj, havbundens integritet, biodiversitet, fiskebestande og havets fødenet.

FN's Verdensmål: Valget af en inddæmmet ø i stedet for en platform til energiøen i Nordsøen er ikke effektivt i forhold til forbrug af sand, som er en værdifuld og begrænset ressource, og er derfor i modstrid med Verdensmål 12. WWF foreslår enten at vælge en platform eller at finde mere cirkulære løsninger til opfyldning af sænkekasserne. WWF Verdensnaturfonden mener endvidere, at den danske havplan ikke understøtter opfyldelsen af FN's Verdensmål 14. Hertil er den i alt for ringe grad udviklet i tråd med en økosystem-baseret tilgang. Naturbeskyttelsen i havplanen er ikke planlagt på baggrund af bedste videnskabelig praksis. Alene tilstedeværelsen af en havplan gør den ikke nødvendigvis bæredygtig.

På vegne af WWF Verdensnaturfonden,

Thomas Kirk Sørensen, Lead Conservation Specialist – Ocean, t.sorensen@wwf.dk

Henrike Semmler Le, Seniorrådgiver Hav & Fiskeri, henrike.semmler@wwf.dk

Margit Bloch Avlund, Sektionsleder for Dansk Natur, margit.bloch@wwf.dk

Tabel 1. Opsummering af WWF Verdensnaturfondens kommentarer og bemærkninger til udkast til havplan og miljøvurdering.

Havplanen afspejler ikke en økosystem-baseret tilgang

- Havplanen gør ikke op med først-til-mølle tilgang til havforvaltning. Først-til-mølle traditionen er videreført i meget stor skala - havnaturen er igen sidstevælger.
- Beskrivelse økosystem-baseret tilgang kun overfladisk behandlet.
- *Bedst tilgængelige viden og praksis* ikke anvendt, f.eks. med beskyttede områder.
- Blue Carbon økosystemer ikke omtalt under *Identifikation af økosystemtjenester*.
- *Alternative løsninger ved væsentlige miljøpåvirkninger* ikke beskrevet. Henviser til VVM.
- *Inddragelse af interessenter og borgere* har været beskedent.
- *Måling af kumulative påvirkninger* er helt utilstrækkelig.
- Flere eksempler på manglende *Anvendelse af et generelt forsigtighedsprincip.*

Havplanen sikrer ikke den nødvendige, effektive naturbeskyttelse

- Havplan betyder øget direkte og indirekte pres på i forvejen forarmet marin biodiversitet. Ingen nævneværdig mindskning af eksisterende presfaktorer.
- WWF Verdensnaturfonden havde forventet en ambitiøs, vidensbaseret og kompenserende naturbeskyttelsesindsats i hele det marine landskab.
- "Natur" indhegnes og isoleres metodisk i naturbeskyttelsesområder.
- Havplanen undervurderer de materielle goder, som naturbeskyttede områder kan levere. F.eks. friluftsliv, fiskebestande, CO2 lagring i vegetation og i havbund m.m.
- WWF henviser til svar til høring for beskyttede havstrategiområder. Fugleområder tæller ikke som marin beskyttelse. P.t. minimumbeskyttelse i eksisterende beskyttelsesområder. 4.1% strengt beskyttet er utilstrækkeligt i forhold til mål om 10%. Kritiske svagheder i de data og analyser.
- Miljøvurdering: ca. 18% af havet er naturbeskyttet. Kun lille brøkdel af arealet reelt beskyttet mod bundslæbende fiskeri. Helhedstilgang til beskyttelse af områder anbefales. F.eks. ved udpegning af Natura 2000 områderne under Havstrategidirektivet. Juridisk robusthed fastholdes inkl. Indførelse af bredspektret helhedsbeskyttelse.

Analysen af kumulative påvirkninger er utilstrækkelig og lever ikke op til basale krav

- Havplan overlader ansvaret for vurderingen af påvirkningers væsentlighed til fremtidige VVM'er. Herved afviger havplanen helt fra formålet med økosystem-baseret havplan, nemlig tidlig analyse af kumulative påvirkninger med henblik på at *planlægge* sig ud af konflikter mellem natur og aktiviteter.
- Kvaliteten af analyse af kumulative påvirkninger er helt utilfredsstillende/ikke-brugbar.
- Miljøvurdering misforstår konceptet med kumulative påvirkninger.
- Analyse forsøgt lavet som kvalitativ skrivebordsanalyse. Tilgængelige datasæt og analysemetoder findes hos ØKOMAR projekt (NIVA Danmark).
- Vurderingen af kumulative effekter lever ikke op til basale kvalitetskrav. Bør laves om inden en havplan kan vedtages.

Havplanen adresserer ikke fiskeriets store påvirkning på havbundens integritet

- Havplan skal sigte på at bidrage til en bæredygtig udvikling af fiskeri i hele det marine landskab. Fiskeri adresseres dog kun i meget begrænset omfang. Ellers tillades fiskeri alle steder i det danske hav, medmindre andet er angivet.
- Miljøvurderingen påstår, at havbundens integritet i dag kun er påvirket inden for 1% af det danske havareal. Dette er forkert. Danske farvande er blandt de mest forstyrrede globalt. Miljøvurdering: 85% og 66% af danske dele af hvs. Nordsøen og Østersøen er forstyrret pga. fiskeri.
- Havbundens integritet bliver *yderligere* påvirket i zoner for råstofindvinding, sandsugning til konstruktion af energiøer, kulturbanker og anlægsprojekter.
- Nye naturbeskyttelsesområder kan ikke forventes at mindske presset væsentligt, da de fleste af dem er udpeget i arealer uden betydelig dansk fiskeri med bundslæbende redskaber.
- EU-arbejdsgrupper er i gang med at fastsætte tærskelværdier for forstyrrelse af havbunden. Havplan bør afvente resultater.
- Manglende GIS-lag for trawlfiskeri kan fejlagtigt foranledige brugere til at tro, at der er god plads og ro mellem udviklingszonerne.
- Bundslæbende fiskeri har negativ effekt på fisk og deres levesteder, havbundens flora og fauna og havbundens struktur, havets evne til at lagre CO2. Ny forskning indikerer ligeledes effekter på vandkvalitet. Afspejles ikke i havplan/miljøvurdering.
- Tages ikke højde for potentiel koncentration af fysisk påvirkning fra fiskeriet i zoner til generel anvendelse.
- WWF anbefaler at inddrage ICES rådgivning fra 2021. Viser at store dele af havbunden kan frigøres for forstyrrelse med selv mindre reduktioner i trawlfiskeriindsatsen.
- WWF anbefaler udpegning af udviklingszoner til naturskånsomt fiskeri.
- Revision af trawlbekendtgørelsen med udvidelse af trawlzonen fra 3 sømil til f.eks. 12 sømil kan gavne naturen og fiskebestande i kystvande.

Havplanen bidrager ikke til modstandsdygtighed over for konsekvenser af klimaforandringer

- Havplan skal bidrage til modstandsdygtighed over for konsekvenserne af klimaforandringerne. Klimaresistente økosystemer adresseres ikke direkte. Svensk havplan anvender klimarefugier.
- Bedste værn mod klimaforandringer er intakte og robuste økosystemer. Beskyttede havområder kan reetablere økosystemer, men kun ved udpegning af rigtige områder og med effektiv forvaltning.

Havplanen anerkender ikke Blue Carbon og havets rolle som klimaværn

- Miljøvurdering overser at ålegræs optager, lagrer og begraver store mængder atmosfærisk CO_2.
- WWF anbefaler udviklingszoner i havplanen til bevarelse/genetablering af ålegræs & zoner til opdræt af eksempelvis makroalger.
- Anerkendelse og synliggørelse af værdien af marin biodiversitet i *hele* det marine landskab efterlyses. F.eks. ved inklusion af såkaldt Green Maritime Infrastructure som anvendt i Sverige.

Fiskenes levesteder skal have en central placering i en økosystem-baseret havplan

- Fisk påvirkes i zoner for vedvarende energi/energiøer, olie/gas, lagring af CO2, akvakultur, råstofindvinding og (naturligvis) fiskeri. Undervandsstøj er ikke nævnt som påvirkning på fisk.
- Miljøvurdering fokuserer kun på få fiskearter ud af mere end 200 fiskearter, der er registreret. Hajer og rokker mangler helt i analysen.
- Koblinger mellem fisk og deres habitat er meget svagt beskrevet.
- Fisks fourageringsområder overses i mange tilfælde. Forventede påvirkninger kan gå meget hårdt ud over fiskenes fødegrundlag.
- Tobis er ekstremt vigtige i fødekæder. Har særlige krav til habitat fordi de lever nedgravet om vinteren/om natten. Populationsdynamik for tobis og sammenhænge mellem sub-populationer er kompleks. Store zoner til råstofindvinding og anlægsprojekter. Utilstrækkeligt at henvise til VVM for konkrete aktiviteter ift påvirkninger på samlet tobisbestand. WWF opfordrer til, at særskilt analyse laves, som estimerer konsekvenser af alle påvirkninger på habitat og tobisbestanden.

Miljøvurdering tager ikke hensyn til IBA'er og påvirkning af fugles fødegrundlag

- Miljøvurdering overser at fugle kan påvirkes væsentligt af fiskeri hvis fødegrundlag påvirkes.
- Bemærkelsesværdigt at tilstanden af IBA'er ikke er vurderet for det nordlige Kattegat og Rønne Banke, når der er planlagt havvindmølleparker i nærheden. Ikke i tråd med en økosystem-baseret tilgang.

Udviklingsområder for havvind er en trussel mod kritisk truet marsvinbestand

- Miljøvurderingen påpeger risiko for, at havvind kan forhindre marsvinbestand i at opnå gunstig bevaringsstatus. Endelig vurdering overlades til VVM. Kan en havplan kaldes økosystem-baseret, når den forsætligt planlægger zoner til aktiviteter, som forventes at kunne skade en kritisk truet bestand af marsvin?
- Undervandsstøj generelt dårligt belyst i miljøvurderingen, trods udlæg af zoner for mange nye, støjende aktiviteter.

Havplanen glemmer en lang række naturtyper i det danske hav

- Habitatnatur repræsenterer ikke fulde spektrum af havbundens diversitet. Ikke videnskabeligt meningsfyldt at fokusere ensidigt disse naturtyper.
- Beklageligt, at f.eks. den dybe, bløde havbund mangler i miljøvurderingens Tabel 5-1. Bundtypen er udpegningsgrundlag for naturbeskyttelsesområder under Havstrategidirektivet.
- Dyb, blød bund er vigtigt kulstoflager, som hæmmes af forstyrrelse fra det intensivt fiskeri.
- Grus er en bundtype med stor betydning for f.eks. sild og ål. >50% af grusbund i den danske del af Østersøen er allerede fjernet.
- Biogene rev er ikke belyst. Der bør allerede nu inkluderes beskyttelseszoner i havplanen i de områder, hvor biogene rev forventes at forekomme eller blive genetableret.

Den valgte model for energiø er den med den største påvirkning på naturen
● Der bør vælges løsninger, som opfylder behov med mindst mulig naturpåvirkning. En overvejelse af miljøpåvirkningerne i forbindelse med valget mellem en platform og en inddæmmet ø savnes. Inddæmmet ø kræver mange mi. m3 sand, mens platforme kan bygges på land og fragtes. Se høringssvar til *Forslag til Lov om projektering og anlæg af en energiø i Nordsøen.*
Havplanen prioriterer friluftsliv og kystturisme for lavt
● Kystturisme er den blå sektor, der af EU spås størst vækst i fremtiden, og danner allerede grundlag for mange arbejdspladser. Fylder derfor overraskende lidt i havplan. Bør prioriteres højt i havplanen.
Landbaserede presfaktorer er for dårligt belyst og adresseret
● Havplan tager ikke nok hensyn til samspillet mellem land og hav. ● Miljøvurdering anser kun anlæg, kabler, m.m. som landbaseret påvirkning. Udledning af næringsstoffer/forurening fra land er underbelyst. Bør indgå i en analyse af kumulative påvirkninger. ● Kommunerne bør have større plankompetence i kystvande.
Zoner til akvakultur er i modstrid med udmeldinger og er malplaceret i eutrofierede farvande
● Mærkværdigt at havplan har zoner til havbrug når indre farvande er eutrofieret og ministeren har meldt ud at der ikke kommer flere havbrug. ● Bemærkelsesværdigt, at der ikke er udpeget udviklingszoner til opdræt af tang. ● Muslinger kan i teorien få positiv effekt på vandmiljøet, men kan i høj grad også have en stor lokal negativ effekt pga. bl.a. fækalier.
Planer for fremtidige transportinfrastruktur overlapper med Natura 2000 områder
● Alene Kattegat-forbindelsen overlapper med hele 7 Natura 2000-områder. Ikke muligt på eksisterende baggrund at vurdere, dette vil få konsekvenser for udpegningsgrundlag. Afventer konkret projekt.
Råstofindvinding vil med stor sandsynlighed påvirke essentielle habitater på havbunden
● Udviklingszoner til råstofindvinding fylder utroligt meget i havplanen og repræsenterer meget stor påvirkning på bundnær biodiversitet og fødegrundlag for fisk.

- Miljøvurdering fokuserer kun på naturbeskyttelsesområder og habitatnatur, mens marin biodiversitet findes overalt i det marine landskab. Ekstremt vigtigt at sikre, at råstofindvinding ikke sker i særligt vigtige levesteder for fisk inkl. deres føde.

Analyse af indvirkninger på miljømålsætninger er overfladisk og rummer fejl og mangler

- *Havplandirektivet:* ikke enig med påstand om, at havplanen i tilstrækkelig grad er udarbejdet efter økosystem-baseret tilgang. Analyse og eksempler på sameksistens mellem flere aktiviteter og interesser savnes. Ifm. samspil mellem land og hav er der i analyse af kumulative påvirkninger ikke inkluderet forurening fra land.
- *Havstrategidirektivet:* WWF er overrasket over at havplanens ansvar ift miljømål flyttes over til VVM for konkrete aktiviteter. Er meget sjældent individuelle, konkrete aktiviteter, der er årsag til manglende opfyldelse af god miljøtilstand. Det er derimod det samlede, kumulative pres. For lidt investeret i analyse af kumulative effekter. Uforståeligt med bevidst udlæg af zoner som kan være skadelige for marsvin i Østersøen. Mange udviklingszoner, som overlapper med Natura 2000 områder kan forhindre opnåelse af miljømål og at områderne ikke længere tæller som beskyttede områder jf. IUCN retningslinjer. Timingen af havplanen i forhold til det kommende Indsatsprogram for havstrategien er uhensigtsmæssig. Havplan og indsatsprogram er indbyrdes afhængige men der mangler sammenhæng mellem processerne. Synergier vil kunne opnås, men i værste fald kan havplan spænde ben for indsatser og opnåelse af god miljøtilstand. Særligt relevante temaer: undervandsstøj, havbundens integritet, biodiversitet, fiskebestande og havets fødenet.
- *FN's Verdensmål*: Valg af inddæmmet ø versus platform til energiø er ikke effektiv brug af sandressourcen og er i modstrid med Verdensmål 12. Anbefaler platform eller cirkulære løsninger til opfyldning af sænkekasser. Dansk havplan understøtter ikke opfyldelse af Mål 14 da den i for ringe grad er udviklet i tråd med økosystem-baseret tilgang. Naturbeskyttelse i havplanen er ikke planlagt på baggrund af bedste videnskabelig praksis.